

О.О. ПЕСЧАНИЙ *(Київ)*

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ У БЕРЛІНІ

Український науковий інститут у Берліні було відкрито 10 листопада 1926 року. Таким чином, у 2001 році виповнюється 75 років цій установі. Поряд з Українським вільним університетом у Празі, Українським науковим інститутом у Варшаві інститут у Берліні був помітною науковою установою української еміграції міжвоєнного періоду. Свого часу про нього в українській емігрантській історичній літературі та в українській історіографії перших років незалежності писали в досить світлих тонах. Нині ж ця, тільки позитивна, характеристика діяльності інституту зникла. І судячи з “Літопису газетних статей”, “Літопису журнальних статей”, “Літопису книг” подія попереднього, сімдесятирічного, ювілею інституту залишилася непоміченою, оскільки там не виявилось жодної згадки щодо праць присвячених даній установі. Природно постає питання, чому змінилася оцінка діяльності інституту? Спробую поміркувати над відповіддю на це питання.

Одним з найважливіших центрів української еміграції в міжвоєнний період був Берлін. В 1918 році у Берліні було засновано українське посольство, котре проіснувало до 1921 року. Після еміграції з України тут знайшли собі притулок українські монархісти з гетьманом Павлом Скоропадським на чолі. Після саморозпуску уряду ЗУНР у німецькій столиці оселився С. Петрушевич. Були і інші представники українських емігрантських кіл.

Думка про відкриття наукової установи у тамтешніх представників української еміграції зародилася на початку 20-х років ХХ ст. Українці у Берліні задумали надати своїм прагненням серйозного наукового підґрунтя

та організовувати виховання кадрів для подальшого розвитку гетьманського руху із залученням до цієї праці учених еміграції.¹ Вони хотіли створити наукову інституцію для поглиблення студій з української проблематики. На той час виникли українські навчальні та наукові інституції у Чехословаччині. Щось подібне почали створювати і у Берліні.

Спочатку відкриття інституту планувалося у 1924 році. Протягом двох років до німецького уряду надсилались відповідні пропозиції. Однак інститут відкрили лише у 1926 році. Це стало можливим тоді, коли до влади в Німеччині прийшов маршал Гінденбург, що був так, чи інакше зв'язаний з колишнім гетьманом Української Держави П. Скоропадським. Останній і був безпосереднім ініціатором заснування Українського наукового інституту у столиці Німеччини. Саме П. Скоропадському, завдяки своїм зв'язкам, вдалося вирішити головне питання щодо існування будь-якої інституції – питання фінансового забезпечення. Кошти на існування УНІ-Б надходили з різноманітних джерел. То були кошти, субсидійовані Товариством підтримки української культури та науки. Фінансувало утримання інституту також Міністерство зовнішніх справ Німеччини. Так, в 1926 році воно надає суму в 6400 марок. Асигнувався інститут і з інших джерел. З початку 30-х років інститут перейшов на бюджет Міністерства освіти і став німецькою державною установою.

Урочисте відкриття Українського наукового інституту у Берліні відбулося, як вже зазначалося, 10 листопада 1926 року у приміщенні Берлінського університету Фрідріха Вільгельма. На відкритті інституту, поряд з численними представниками української еміграції, зокрема колишнього гетьмана Української Держави П. Скоропадського з сім'єю, були ректор Берлінського університету проф. Тріпл (Trierl), міністерський радник проф. Віндельбанд (Windelband) – з пруського міністерства культури, доктор Терденге (Terdenge) – з міністерства закордонних справ, посланник доктор Рот (Roth) – з відділу преси німецького уряду. Були присутніми на відкритті також представники деяких інших німецьких організацій².

Формально засновником інституту було Українське товариство допомоги біженцям, на чолі якого стояла дружина П. Скоропадського – Олександра Скоропадська. Директором інституту в перші роки його існування було обрано проф. Дмитра Дорошенка. На цій посаді Д. Дорошенко пробув до 1931 року.

За всю історію існування УНІ-Б його очолювали тільки два директори. Першим, як вже зазначалося, був Дмитро Дорошенко. Його наступником був Іван Мірчук. Обидва директори – постаті досить відомі в українському емігрантському світі. Але все ж деякі їх біографічні дані можна було б описати на сторінках даної розвідки. Д. Дорошенко (1882-1951) народився на Чернігівщині. Походив зі старого козацького роду. Вищу освіту здобував у Варшавському, Петербурзькому та Київському університетах. Займався різноманітною діяльністю, виступав як громадсько-політичний діяч, журналіст і педагог-історик. Найвищу посаду в державі займав у травні-

листопаді 1918 року, коли був міністром закордонних справ Української держави при гетьманові П. Скоропадському. В науково-педагогічній діяльності Д.Дорошенко досяг також визначних успіхів. Він був професором кількох університетів (Українського вільного, Карлового університету у Празі, Варшавського університету), а також дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка (з 1923 року), президентом Української вільної Академії наук (1945-1951 рр.). За весь час своєї наукової роботи Д. Дорошенко опублікував близько 1000 праць з різноманітних напрямів історичного пізнання: історії України, української історіографії, історії культури, літератури, церкви, слов'янознавства, українських політичних та культурних взаємин з різноманітними країнами Західної Європи. Таким чином, ми бачимо, що на першому етапі існування Українського наукового інституту в Берліні ним керувала неординарна особа – справжній науковець.

На зміну йому у 1931 році прийшов Іван Мірчук (1891-1961), родом зі Стрия, що на Львівщині. Навчався у Віденському університеті. Науковими уподобаннями були філософія і історія культури. Активно займався громадською діяльністю. З 1926 року професор Українського вільного університету у Празі. Дійсний член НТШ з 1938 року і директор його історично-філологічної секції (з 1947 року), член-кореспондент Баварської Академії наук (з 1949 року). В інституті також керував кафедрою релігійних відносин.

Зміна директора інституту у Берліні відбулася не без конфлікту. Конфлікт мав кілька причин. Головними серед них були зменшення фінансування на діяльність інституту та різне розуміння завдань інституту його керівниками Д.Дорошенко та О.Скорописом-Йолтуховським.

Поряд з дирекцією в керівництві інститутом брала участь спільна німецько-українська кураторія УНІ-Б. На початку її існування, керівником кураторії був генерал-лейтенант В.Гренер – колишній міністр німецького уряду, один з командуючих німецькими окупаційними військами в Україні часів першої світової війни, один з друзів П.Скоропадського. Його заступником був О.Скоропис-Йолтуховський, колишній холмський староста на той час голова Союзу визволення України. До складу кураторії також входили з німецької сторони проф. Басмер – директор Слов'янського інституту у Берліні, та проф. Зерінг. Українську сторону представляли Д.Дорошенко – директор інституту і завідуючий кафедрою української історії, та проф. І.Мірчук.

В інституті працювали відомі науковці української еміграції. Серед них можна назвати також завідуючого кафедрою української державності Вячеслава Липинського та завідуючого кафедрою історії матеріальної культури В. Залозецького.

Липинський Вячеслав (1882-1931) – родом з Волинської губернії. Вищу освіту здобув на філософському факультеті Ягеллонського університету у Кракові, навчався також у Вищій школі політичних наук

у Женеві. Брав участь у першій світовій війні. Був послом Української держави та Української Народної Республіки у Відні (1918-1919 роки). В 1926-1927 роках займав посади професора та завідуючого кафедрою УНІ-Б. За час своєї наукової та літературної діяльності написав понад 200 праць.

В. Залозецький – історик мистецтва. В УНІ-Б завідував кафедрою матеріальної культури. За своє життя викладав у вищих навчальних закладах Праги, Берліна і Відня. Був професором Української-католицької богословської академії у Львові.

Також в інституті працювали М. Антонович (історія), Р. Димінський (економіка), Б. Крупницький (історія), З. Кузеля (етнографія та краєзнавство), І. Лоський (історик) та інші. В тій чи іншій мірі з інститутом співпрацювали помітні в науковому світі особистості: І. Горбачевський, О. Колесса, С. Смаль-Стоцький, В. Старосольський та інші³.

Наукові сили інституту, згідно з статутом, складалися з звичайних членів, що входили в одну з дослідницьких кафедр у складі УНІ-Б, і вели в ній постійну наукову роботу. Крім того, інститут мав і надзвичайних членів, до їх складу могли входити не тільки українські науковці, але й представники інших країн, які предметом своїх досліджень вибрали українознавство чи слов'янознавство загалом.

Опираючись на такі сили інститут проводив велику наукову, навчальну та представницьку діяльність.

Враховуючи ті завдання, які ставилися перед інститутом під час заснування – поширення серед німецької спільноти різноманітної інформації про Україну й український народ, дослідження взаємин України з країнами Європи, зокрема Німеччиною, в минулому і сучасному, а також допомога українським студентам і науковцям у навчанні та дослідній роботі – можна розділити загальну діяльність інституту на кілька складових частин.

Серед провідних напрямків діяльності інституту, як і зазначено у його назві, була наукова робота. Проявлялася вона в науково-дослідній праці вчених інституту. Вони вивчали різноманітні проблеми історичного, етнографічного, економічного характеру. То були досліди, що відкривали здобутки в ділянках духовного, культурного та економічного життя в Україні, передавали надбання західноєвропейської культури й науки українським науковим колам, а також історичні дослідження та показ культурних зв'язків між Україною та зарубіжними країнами, особливо Німеччини. В руслі цих завдань українські вчені влаштовували різноманітні лекції (найчастіше у Берлінському університеті). Щороку в інституті проводилися різноманітні наукові конференції і академії. Теми їх присвячувалися різноманітним подіям та діячам. То були традиційні шевченківські свята, засідання з приводу 70-ліття “Просвіти” у Львові, жалібні сходи пам'яті В. Біднова, М. Грушевського, С. Дністрянського, відзначення ювілею Б. Лепкого та інші.

Результати досліджень науковці інституту видавали українською та німецькими мовами в різноманітних періодичних виданнях УНІ-Б. Спочатку то були "Записки" ("Abhandlungen d. U.W.I."), що виходили до 1931 року і яких вийшло 3 томи, а також 2 томи інформативних матеріалів "Звідомлення" ("Mitteilungen"). З 1932 року почали видаватися "Beitrage zur Ukrainekunde", що являли собою невеликі брошури, тексти статей виголошених в інституті. В кінці 30-х років з'явився місячник повідомлень про культурне життя в Україні для чужинців "Ukrainische Kulturberichte". Тоді ж почали виходити україномовні "Вісті Українського наукового інституту у Берліні", котрі редагував З.Кузеля.

Проводили співробітники інституту і різноманітні виставки для широкого загалу. Проходили ці виставки в столиці Німеччини – Берліні. То були експозиції україніки у німецькій пресі. Відділ літератури організував у лютому 1933 року показ української графіки (керував Д.Антонович), географічних карт України (очолював формування виставки В.Кубійович). Восени 1933 року експонувалася виставка народного костюму та кустарної промисловості. Співробітники Інституту також демонстрували демографічно-господарські діаграми і карти про сучасні області поселення українців.

Мав інститут досить пристойну бібліотеку. З року в рік кількість видань, що їх нараховувала бібліотека, невпинно зростала. Поповнювалася вона за рахунок купівлі, подарунків, а особливо внаслідок передачі у спадщину. Прослідкуємо динаміку росту. В 1928 році вона нараховувала близько 894 томів. Через чотири роки кількість видань вже була 5300. За рік, до середини 1933 року, кількість книжок зросла відразу до майже 20 тисяч томів. На кінець 1935 року книгозбірня налічувала, разом з дублікатами, 27 тисяч томів. А під кінець існування інституту в його бібліотеці налічувалося майже 40 тисяч найменувань. Серед книг що зберігалися у бібліотеці 7 тисяч екземплярів походило з зібрання проф. В. Гнатюка. Проф. Б. Лепкий передав бібліотеці УНІ-Б близько 2 тисяч рідкісних видань, опублікованих під час першої світової війни. Надходили книги і з німецької сторони: так, Аксель Шмідт у 1932 році передав у розпорядження бібліотеки свої книги, що мали відношення до України. Справою збору літератури в основному займався З. Кузеля⁴.

Інститут також мав на своєму утриманні стипендіатів. Звичайна їх кількість на рік становила 20 чоловік. Деяко меншою вона була у кризові роки 1932/1933, коли їх нараховувалося 14 чоловік. Однак потім їх кількість швидко знову збільшилася і становила 22 чоловіки.

Стипендіати поділялись на дві категорії. До першої категорії стипендіатів належали молоді люди, котрі вже самі навчали і писали наукові роботи. Серед імен, що належали до цієї категорії стипендіатів ми знаходимо імена Д. Оляничча, К. Чеховича, І.Лоського, М.Гнатишака, М.Базілевського, П.Вергуна. Сюди ж відносилися і вчені, що пізніше були

прийняті до числа наукових співробітників інституту: Р.Димінський, Б.Крупницький, В.Кучабський, В.Леонтович. До другої категорії стипендіатів належали, як зазначалося в 1926 році, найбільш талановиті та старанні студенти української національності з різноманітних університетів Німеччини, серед них Берліна, Кіля, Кенігсберга, Гьотінгена і Лейпцига.

Існувало при інституті в 1928-1931 роках Українське академічне товариство. Товариство являло собою гурток молодих українських вчених і студентів. Його очолювали В.Кучабський та Д.Оляничин. Основними завданнями гуртка були допомога своїм членам в організації наукових досліджень, скликання наукових конференцій. Кінцевою метою всіх організаційних питань мало бути вирішення завдань державного будівництва в Україні, зміцнення співробітництва між студентами і випускниками університетів Галичини і тими, які перебувають в еміграції, з одного боку, і УНІ-Б – з другого. З цією метою товариство влаштовувало екскурсії для українців по Німеччині.⁵

Український науковий інститут у Берліні існував у дуже цікавий час, це в країні – де на той час найбільшого розвитку досяг один з найбільш небезпечних ворогів людського суспільства – фашизм. Це він розв'язав другу світову війну. Це проти нього об'єднали свої зусилля для перемоги найбільші країни світу.

Питання відносин УНІ-Б і фашистських установ в українській історіографії сучасного періоду майже не розглядається. На сторінках цієї розвідки хотілося б дещо затримати свою увагу на цьому питанні.

Відносини ці носили різноманітний характер. Від одержання грошей для існування інституту – до посилення різноманітних листів співробітникам НСДАП, в яких йшлося про активну роботу керівництва інституту в царині розповсюдження відомостей про Україну серед німецького населення. (Див. Додаток 1).

Наведу деякі приклади відносин УНІ-Б з різноманітними структурами НСДАП. Так, проф. др. З. Кужеля в січні 1936 року прочитав перед слухачами зовнішньополітичного будинку підвищення кваліфікації доповідь про “Заснування і історичний розвиток українознавства”⁶.

У 1938 році, на замовлення зовнішньополітичного управління НСДАП, географом В. Кубійовичем у співробітництві з працівниками Міністерства виховання була підготовлена етнографічна карта України.

Напередодні і в перші роки другої світової війни співробітники інституту З. Кузеля, а пізніше і Я. Рудницький працювали над підготовкою ряду видань німецько-українських словників. Робилося це під грифом “Таємно”. Серед них “Німецько-український військовий словник” (Берлін, 1939), “Німецько-український кишеньковий словник” (Берлін, 1940; ще три видання – 1941 – 1942 рр.) та інші⁷.

Перед кінцем війни, у квітні 1945 року, відчуваючи поразку фашистської Німеччини у другій світовій війні, співробітники інституту

залишили Берлін. Таким чином. Український науковий інститут у Берліні перестав існувати. Якою ж склалася подальша доля його діячів?

Більшість з них поїхали аж за океан, наприклад до Канади, серед них Рудницький. В. Леонтович зайняв професорське місце в університеті міста Франкфурта. Інші залишилися у Західній Німеччині. У Мюнхені після закінчення другої світової війни створився центр української антирадянської еміграції.

Другий і останній директор І. Мірчук також опинився у Мюнхені, де продовжував свою дослідницьку діяльність. Він навіть став, як вже зазначалось, членом-кореспондентом Баварської Академії наук, а також і інших наукових установ, наприклад Середньоземноморської Академії у Римі. У Науковому товаристві ім. Шевченка Мірчук став директором його історико-філософської секції. З 1955 року він був співробітником Мюнхенського інституту для дослідження СРСР і редактором його видання "Радянські студії". Це той інститут, котрий у 1972 році був закритий німецьким урядом через його тісні зв'язки з ЦРУ⁸. Поряд з численними малооб'ємними виданнями з-під його пера у 1957 році вийшла робота історії української культури.

Перший директор інституту Д. Дорошенко також опинився у післявоєнному Мюнхені. З 1945 року він став президентом Української вільної Академії наук. В 1947-1950 роках Дорошенко перебував у Канаді, де був професором Колегії святого Андрія у Вінніпезі. Останні ж дні свого життя він провів у Мюнхені.

О.Скорописа-Йолтуховського чекала інша доля. Стара людина і старий емігрант був схоплений радянською контррозвідкою. І останні свої дні він зустрів у сибірському таборі.

Український науковий інститут у Берліні був досить помітною дослідницькою установою української еміграції першої половина ХХ століття. Історія його діяльності поділяється на дві частини. В першій, коли директором інституту був Д. Дорошенко, виділявся напрямок науково-дослідницької роботи. Активно також велася робота по вихованню української студентської молоді. Виходили з друку "Записки Українського наукового інституту у Берліні" та його "Повідомлення". Починаючи з 1931 року і до 1945 року, ставши німецькою державною установою, інститут вів діяльність у руслі, яке йому призначало німецьке керівництво. А якщо взяти до уваги, що з 1933 року до влади у Німеччині прийшли фашисти на чолі з А. Гітлером, то не важко здогадатися у якому напрямку працювала ця інституція. І це, скоріше всього, стало причиною того, що науковці останнім часом намагаються обминати діяльність Українського наукового інституту у Берліні в своїх дослідженнях.

Додаток 1

Der Reichs
und Preußische Minister
für Wissenschaft Erziehung
und Volksbildung

Berlin W8, den 2. Februar 1938.

W S Nr. 75 (b)

Dringend! 82/E

Zum Schreiben vom 15. Januar 1938 - Abt. Osten-DK./Ef/14 - betr. das Ukrainische Wissenschaftliche Institut in Berlin.

Für die Ernennung des Regierungspräsidenten a.D. Budding zum Kurator des Ukrainischen Wissenschaftlichen Instituts in Berlin fehlt noch die abschließende Stellungnahme des Reichsführers SS und Chef des Sicherheitshauptamtes. Ich habe ihm um Beschleunigung gebeten und werde sogleich nach Empfang seiner Antwort auf die Angelegenheit zurückkommen.

Was die Tätigkeit des Instituts anlangt, so legt das Auswärtige Amt nach wie vor entscheidendes Gewicht darauf, daß die Arbeit unpolitischen Charakter trägt. Besondere Richtlinien für die kulturpolitische Betätigung des Instituts bestehen nicht.

Die Angelegenheiten der Stipendiaten werden Jetzt von der Alexander von Humboldt-Stiftung verwaltet. Abschrift eines Ende Oktober 1937 vom Institut zusammengestellten Verzeichnisses der bisherigen Stipendiaten füge ich bei.

In Vertretung
gez. Zschintzsch.

(AIfZG MA-128/5)

Переклад

Державний
та пруський міністр
науки, виховання
та народної освіти

Берлін W8, 2 лютого 1938.

W S Nr. 75 (b)

Важливо! 82/E

До написаного від 15 січня 1938 року – Відділ Osten-DK. /Ef/14 – відносно Українського наукового інституту у Берліні.

Для призначення голови уряду у відставці Буддінга куратором Українського наукового інституту у Берліні не вистачає ще заключної думки з цього приводу рейхсфюрера СС і шефа головного управління безпеки. Я попросив його прискорити рішення і швидко по одержанні відповіді це призначення буду вирішувати.

Що стосується діяльності інституту, то у зовнішньополітичного відомства складається тверда впевненість, що його робота носить

аполітичний характер. Особлива директива щодо культурно-політичної діяльності не витримується.

Що стосується стипендіатів, то тепер вони будуть утримуватись на пожертвування від фонду Олександра фон Гумбольдта. Копію складеного на кінець жовтня 1937 року списку стипендіатів інституту я прикладаю.

В якості представника
підпис Зшінтзш

Архів інституту історії у Мюнхені (МА-128/5)

Додаток 2

Ukrainisches
Wissenschaftliches Institut
in Berlin
Z.813/38

Berlin c2, den 23.Mai 1938
Breite Straße 36
Telefon: 511214
393/9

Herrn Amtsleiter Dr. Georg Leibbrandt,
Aussenpolitischen Amt der Nationalsozialistischen
Deutschen Arbeiterpartei,

Berlin W35,
Margaretenstr. 17

Sehr verehrter Herr Doktor,

hiermit gestatte ich mir Ihnen das Urteil des Ukrainischen Wissenschaftlers Prof. Dr. W. Kubijowytch (Krakau), Mitgliedes der Schewtschenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg, welches in seinem Artikel "Die aktuellen Fragen der ukrainischen Wissenschaft" in der Ostnummer des Lemberger ukrainischen Tageblattes "Nowyj Tschass" von 24.IV.Js. erschienen ist, zu Ihrer Kenntnisnahme ergebenst zu übersenden.

"Die aktuellen Fragen der ukrainischen Wissenschaft. Es ist allgemein bekannt, dass die Lage der ukrainischen Wissenschaft als ungemein schwer zu bezeichnen ist. Auf dem ukrainischen Territorium unter den Sowjets gibt es überhaupt kein selbständiges Wissen, es erstirbt auch die wissenschaftliche Arbeit an unseren Hochschulen in der Tschechoslowakei, nur schwache Anfänge wissenschaftlicher Arbeit sehen wir in der Karpatenukraine, noch schwächere in unserer Emigration in Amerika. Unter den wissenschaftlichen Institutionen in der Fremde zeigt eine rege Tätigkeit nur das Ukrainische Wissenschaftliche Institut in Berlin (wunderbar organisierte Vorträge aus dem Gebiete der Ukrainekunde, die Bücherei) und in Warschau (stärkste Verlagstätigkeit)".

Eine ähnliche Erklärung gab derselbe Gelehrte in "Nowyj Tschass" Nr. 11 vom 20.1.1937 in dem Artikel "Die Lage und die Bedürfnisse der ukrainischen Wissenschaft" ab:

“Eine besondere Stellung nimmt das Ukrainische Wissenschaftliche Institut in Berlin ein, welches dank der vollen Opferwilligkeit und seltenen Energie seines Direktors Prof. Mirtschuk und Prof. Kuziela glücklich die Krise überwand und sich in vollem Aufschwung befindet. Heutzutage ist das die einzige wissenschaftliche Institution im Auslande, welche für die Verbreitung der Kenntnisse über die Ukraine unter den Deutschen im Wege ständiger Kurse und Vorträge, durch Ausstellungen, mit Hilfe der reichhaltigen Bücherei, des Pressearchiv und ihrer periodischen Veröffentlichungen sorgt. Dazu kommt noch die erzieherische Bedeutung dieser Institution, welche seit Jahren mehrere Stipendiaten aus der Heimat erhdält, um ihnen höhere Bildung im Zentrum der deutschen Kultur zu übermitteln.

Gleichzeitig lege ich einige Ausschnitte aus der ukrainischen Presse mit den aus den “Berichten des Instituts” abgedruckten Artikeln bei.

Heil Hitler!

Підпис
Prof. Dr. I. Mirtschuk,
Direktor des Instituts

(AIfZG MA-128/5)

Переклад

Український
науковий інститут в Берліні

Берлін с2, 23 травня 1938 року
Брайте штрассе 36
Телефон: 511214
393/9

Z.813/38

Пану керівникові управління Др. Георгу Ляйбрандту,
зовнішньополітичного управління націонал-соціалістичної
робітничої партії Німеччини

Берлін W35,
Маргаретенштрассе 17

Глибокоповажний пане Докторе,

цим дозволяю собі переслати Вам для ознайомлення деякі думки українського науковця проф. Др. В. Кубійовича (Краків), члена Наукового товариства науковців у Львові, котрий у своїй статті “Актуальні проблеми української науки” у великодньому номері львівської української щоденної газети “Новий час” від 24.IV. цього року писав.

“Актуальні питання української науки. Загальновідомо, що становище української науки характеризується як надзвичайно тяжке. На українській території під Советами взагалі не існує самостійних знань, також померла наукова робота в наших високих школах в Чехословаччині, тільки тяжкий початок наукової роботи ми бачимо на Карпато-Україні, слаба наша еміграція в Америці. Серед наукових інституцій на чужині показує живу діяльність тільки Науковий інститут у Берліні (чудово організовані доповіді з області українознавства, бібліотека) та у Варшаві (найсильніша видавнича діяльність).

Схожі думки до думок вченого є у “Новому часі” № 11 від 23.1.1937 року в статті “Становище і потреби української науки”:

“Особливе положення займає Український науковий інститут у Берліні, котрий завдячуючи повній готовності до пожертвувань і рідкісній енергії його директора проф. Мірчука і проф. Кужели щасливо подолали кризу і досягли повного розквіту. В наші дні це є єдина наукова інституція на чужині, котра для розповсюдження знань про Україну серед німців постійно проводить курси, доповіді, влаштовує виставки, використовує багатства своєї бібліотеки, архіву преси і тематику своїх періодичних видань. Крім того, існує ще й високе педагогічне значення цієї інституції, котра роками підтримує багатьох стипендіатів з батьківщини, щоб їм надавати вищу освіту у центрі німецької культури.

Одночасно посилаю деякі вирізки статей з української преси та надрукованих у “Вістях інституту”.

Хайль Гітлер!

Підпис
проф. др. І. Мірчук,
Директор інституту

Архів інституту історії у Мюнхені (МА-128/5)

¹ Коваль Б. Павло Скоропадський та гетьманський рух в еміграції./Останній гетьман. – К.: Академпрес, 1993. – С. 162.

² Voigt G. Das Ukrainische Wissenschaftliche Institut in Berlin (1926-1945)// Zur Ukrainepolitik des deutschen Imperialismus. – Jena, 1969. – S. 127.

³ Українці в зарубіжному світі. – К.: Наук. думка, 1991. – С. 51.

⁴ Voigt G. Вказ. праця. – С. 133.

⁵ Потульницький В.А. Нариси з української політології. (1819-1991). – К.: Либідь, 1994. – С. 62.

⁶ Archiv Institut für Zeitgeschichte in München. – Film MA-128/5.

⁸ Jobst, Kerstin S. Marxismus und Nationalismus: Julian Bacns'kyj und die Rezeption seiner “Ukraina irredenta” als Konzept der ukrainischen Unabhndigkeit.// Jahrbücher für Geschichte Osturopas 45 (1997). – H.I. – S. 18.